

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ד.

עין משפט
גר מצוה

לג א מיי פ"א מהל'
גינה הלכה ט סמג
עין קנה טור ש"ע ח"מ
סי' שמע סעיף ד:
לד ב מיי שם הלכה ט:

מירי דהוה **אעבר ואמה**. ולא כפירוש רש"י שפירש משום דתנן בהחובל (לקמן דף פו.) עבד ואשה פגיעתן כו' דל"כ ה"ל למינקט עבד ואשה אלא מפרש ר"ת דנקט עבד ואמה משום דקאמי אמתני' דסוף מסכת ידים וטעמא משום שמה יקיטנו רבו דבסמוך מפורש התם: **לאן אע"ג** דבוונתו

להויק אפ"ה פטורין. וא"ת עבד ואמה גופיה יליף מןק"ו דשן להתחייב כיון דלכתי רבו וע"ק כיון דידע רישא יקיטנו רבו וע"ק כיון דידע רישא דמתניתינן דמסכת ידים (פ"ד מ"ו) מדנקט עבד ואמה ולא נקט עבד ואשה א"כ א מסתמא ידע סיפא וע"ק דעבד ואמה כשאין כוונתו להזיק נמי פטירי וא"כ מאי מיימי וי"ל דשפיר הוה ידע המקשה טעמא דשמה יקיטנו רבו ואפ"ה פריך כיון דעבד ואמה פטורין ואפילו באין כוונתן להזיק ואע"ג דלא שייך טעמא דשמה יקיטנו רבו דלמסא הוא ה' דפעמים דנתכוונו ויאמרו לא נתכוונו לכך פטירי בכל ענין ונחלא שכוונתן גורם הפטור ה"ג קרן שכוונתו להזיק יש לנו לפוטרו ורב אשי פי' דאפילו באין כוונתו להזיק איכא טעמא דרבה: **בשהזיק** חב המזיק כו'. לא היינו כשהזיק קמא אלא מאידך כשהזיק מרבה לה: **למהשבריה** בהדי מועדין כו'. ושמואל ס"ל דלא ה"ל לאשמועינן כסיפא כיון דלא אשמעין שום חידוש טפי מזרישא אצל שן ורגל אע"ג דתנא ליה זרישא תנא ליה כסיפא גבי מועדין משום חידוש דמפרש השן מועדת לאכול את הראוי לה והרגל מועדת לשבר דרך הילוכה וקמן נמי תנא ואע"ג דתנא זרישא כשהזיק חב המזיק לאתויי קרן מ"מ תנא ליה כסיפא משום דתני ליה גבי חמשה תמידין מש"ה תנא ליה גבי כהדי מועדין וא"ת אמאי לא חשיב אש וצור גבי מועדים וי"ל דלא חשיב אלא בעלי חיים אצל צור ואש קך לי פעם ראשונה כמו פעם ג' וד':

כראי אדם שאין משלם את הכופר. הקשה ריב"ז מאי חומר' היא זו האי דאין משלם את הכופר משום דקיס ליה זרישא מיניה ומיידך דשוגג נמי פטור מדתנא דזי חוקיה ואור"י דלאו פרכא היא כלל דלא מפטר משום קיס

ליה זרישא מיניה וכלן נמי אין שייך להזכיר תנא דזי חוקיה דלקמן ז"ל ד"ל לאו קרא דעליו ולא על האדם הוה יליפינן אדם משור שיתחייב מזיד וכופר ומעליו פטרי ליה אפילו שוגג דומיא דשוס' דאין מזיד לשור ותנא דזי חוקיה דפוטור אפילו שוגג היינו ממון שהזיק בשעת חיוב מיתה ולאפוקי ממאן דדריש ז"ל אלו נערות (כמוצות דף לה.) וס' הא אש יהיה אסון לא יענש דדוקא דין אסון אמא חוקיה ואשמועינן לאו דוקא דין אסון לא יענש אלא אפי' שוגג לא יענש: **כיון** דבייף ופשיטא אורחיה הוא. זירושלמי יש לישן לא מחייב אלא כשהשכיב עמו אכל הכלים אכל אש יסן והציאו כלים אכלו ושברן פטור דהם גרמו לו וכן אש היה ישן והלך חצירו לישן אכלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והאחרון חייב: **ולמעמיד**. פירוש אפילו תימא מצעה זה השן: **אדם** שמירת גופו עליי. מכאן משמע דלא גרסינן זמתני' וממונא' מדלא פריך נמי הכי אדם ממונו הוא ומושי' אין לריך למחוק דפירשתי לעיל (ג.) ד"ה וממונן: ואימא

ולא ראי השן שאין כוונתו שן לא אחי קרן מיניה ולהכי פריך ולא ק"ו הוא כל שכן דמשום האי טעמא נפיק קרן משן. וה"ה נמי דקא פריך אטעמא קמא דאי כתב קרן הוה נפקא שן מיניה זק"ו ומה קרן שאין הגאה להזיקה חייב כו'. והאי

ליכא לתרוי' דהכי מיפרשא מילתא דרב יהודה לא ראי הקרן שאין הגאה כו' ואי כתב שן לא אחי קרן מיניה ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כו' ואי כתב קרן לא אחי שן מיניה ולא תיקשי מידי האי לאו מילתא היא שאין זה לשון הש"ס אלא ההוא דזעי למיגמר חזריה מיניה נקיט זרישא דקתני מתני' לא זה זה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ואי כתב הני תרתי לא אחי אש מתרוייהו אלמא כל היכא דקתני לא ראי זה כראי זה ההוא דזעי אגמורי חזריה מיניה נקיט זרישא דקתני מתני' וה"ק לא ראי זה כראי זה אין דין הכתוב זה ראו לנהוג זה: **איצטריך**. למיכתב קרן: **אפ"ה** פטורין. כדאמרינן ז"ל החובל (לקמן דף פו.) העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב והן שחבלו בחמריים פטורין: **לאו טעמא** **רבה איהו** צהו. דאי מיחייבת ליה כל שעה שיכעיסנו רבו ילך ויליק גדישו של חצירו כדי לחייב את רבו: אלא **פריך ואימא הכי**. לא ראי השור כראי המזעה דקתני זמתני' ה"ק לא ראי הקרן שכוונתו להזיק כהרי השן שאין כוונתו להזיק אלא להנחמה ממכונת הלכך אי כתב קרן לא הוה נפיק שן מיניה: **ולא הכי** שיש **הגאה להזיקה כהרי הקרן כו'**. ואי כתב שן לא אחי קרן מיניה: **ורגל מאי**. עביד ליה תנא דמתני' דלא תני: **שייריה**. זמתנייה: **וה"ק**. הך דקתני מתני' לא הרי השור כהרי המזעה ה"ק כו': **רגל** הזיקה מלוי הלכך לא אחי שן מיניה: **רגל וצור** שן ואש מועדין מתחילתן לשלם נוק שלם דלא פליג רחמנא זין תס למועד אלא זניגיה: **שור המזיק זרישא הניזק**. שנכנס לרשות הניזק ונגח שם את שורו ואע"ג דתס הוא משלם נוק שלם. וסתמא כר"ט דאמר לקמן (דף טו.) משונה קרן זרישא הניזק נוק שלם משלם: **זנוקי ממונו**. זנוקין שממונו מזיק מיירי רישא: **זנוקי גופו**. שהוא עצמו מזיק לא

מיירי: **הא קתני אדם**. כסיפא ולמה ליה למיתני זרישא: **למיחשביה** **כהדי מועדין הוא דאחא**. דקתני חמשה תמידין וחמשה מועדין וקחשיב להו ואיל: **ומאי לא הכי**. דקתני זמתני' לא הרי השור כהרי המזעה לרב דאמר מצעה זה אדם: שור מועד שנגח אדם ומת משלם כופר הלכך אי כתב שור לא אחי אדם מיניה דאדם שהרג את חצירו זמזיד נהרג זשוגג גולה ואינו משלם כופר: אדם החובל בחצירו חייב בזרישא דכריס לער ריפוי שבת וזושת אכל נוק לא קא חשיב דשור נמי נוק משלם אכל בהק ארבעה זכריס אינו חייב כדמסיק בשילהי כ"ד מועדת (לקמן כו.) דאמר' כי יתן איש מוס צעמיתו איש צעמיתו ולא שור צעמיתו: **וקא פריך ה"ה** השוה כו'. לרב דאמר תנא שור וכל מיילי דשור היכי מני למיתני זקרון דרכו להזיק. ולשמאל ליכא למיפריך דרגל ודאי דרכו לילך ולהזיק: **דייף ופשיט**. את רגליו: **אורחיה הוא**. לשבר כלים שבצד מרגלותיו: **וקא פריך מאי** האי דקתני **ושמירתן עליו**. לשון זה אינו שייך אלא זנוקי ממונו: ה"ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ח בשחוקי ב' אלא מאידך. דלקמן דף ט ע"ב ועי' לקמן דף יג ע"ב בתוס' ד"ח כשהזיק: שם ד"ה ברא ב' ורא ב' פ"ה משום ק"ב"ב. עי' לקמן דף י"ג ע"א זרישא ד"ה משלם כ"כ: **בא"ד** ראי לאו קרא דעליו. עי' בספר ירימא לר"ס סי' ח:

רבינו הגאון

שן אין כוונתו להזיק אלא לאכל להנחמה. קרן כותה להזיק ואין לה הגאה. ואחא למילף מעבד ואמה דפטור מרייהו. ודחי וי' רב אשי. אטו עבד ואמה לאו טעמי' רבה איהו בה במתניתינן א' בסוף מסכת ידים תאמרו בעבדו ואמרו שיש בהן דעת שאם יקיטנו ילך ויליק גדישו שלחצירו ונמצא מחיבנו בכל יום. ולא עמד זה התירוץ ונחזה. ותוך רבא הוי תנא שור ורגל ומבעה לשנו כו'. וקרן מאי שייריה. מאי טעמי' שן ורגל מועדין מתחילתן הן ותני להו ברישא. קרן דהוא תם ולכי מייער הוי ליה מועד תנא ליה כסיפא. כשהזיק חב המזיק לאיתויי קרן. ושמואל מאי טעמי' לא אמ' רב. אמ' לך אדם הוא קתני ליה כסיפא דמתני'. והאדם. ואמאי לא תנא ליה ברישא. דבנוקי ממונו קמיירי. ונוקי גופו לא כממונא. ורב אמ' לך אדם הוא דקתני ליה כסיפא למיחשביה בהדי מועדין הוא דאחא. מאי לא ראי לא ראי. הכי קאמי' לא ראי השור שמשלם את הכופר כו' הצד השוה שבהן שורכין להזיק. שור דרכו להזיק במועד. אדם דרכו להזיק בישן. ושמירתן עליו. אדם שמירת גופו עליו הוא. ופריך כו' אבתי דאמי' לתנא תני אדם שמירת גופו עליו.

(א) עי' מוס' ד"ה מירי דהוה.

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ואתקף רב מרי ואימא
מבעה זה מים כדכתיב מים
תבעה אש. ודחי' ליה מי
כתי' מים נבעו, תבעה
אש. כלומי' תבעה מלאכת
אש היא. ואקשי' אימא
אימא מבעה זה האש,
ונדחת ולא עמדה. תני רב
הושעיה י"ג אבות בדיקין
שומר חנם ושואל ב"ו.
בשלמי' לשמואל דאמי'
מבעה זה השן אמ' לך
מתני' בנזקי ממנו מיירי
בנזקי גופו לא מיירי. אלא
לרב דמפרש מבעה זה
אדם הוה ליה למתני הני
י"ג במתני'. ומפרקי. רב
תנא מבעה שהוא אדם
וכלל בו כל נזקי אדם. ורב
הושעיה תנא במתני' אדם
דאזיק שור בידים הוה
משלם נזק. והדר תנא אדם
דאזיק אדם דמשלם ר'
דברים, וחויקה דשור
ממילה. תני ר' חייא כ"ד
אבות בדיקין, תשלומי
כפל, ותשלומי ד' הו',
וגב וגולן וכו'. פי'
המדמע. מפרש תרומה
וכיצא בה בחולין.

ואימא מבעה זה המים. פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר ולא
כמר ואל"ת והיכן כתיב מים צמורה וי"ל מושלח וכן הוא
אומר (איזו ה) ושולח מים על פני חוצות ואע"ג דשילח צעירה
צבהמה איירי מ"מ מים נמי משתמע מיניה מדלפקיה רחמנא
צבהמה בלשון ושילח ולעיל דבעי צמחי
מוקמינן לה לא מני מוקמינן צמיס
דכי נמי מוקמת צמיס אית לן
לאוקומי צמילי דשור מדכתיב צעירה
וא"ת והני מים ה"ד אי דמשקיל עליה
דקרא דמיא וצכה בלשון כחו הוא
ואי צכה שני גרמא צעלמא הוא
כדלמרינן כהנשרפין (סנהדרין דף
עו:) וי"ל דמייירי צכה שני וקמ"ל
דצכה שני נמי חייב א"י צכה דנחו
ולא דמי לצור כגון פותקין ציבומיהן
דלקמן (דף ג.) ואע"ג דלתי צמה
הלך הוה אמנא דלילטריך לכותבו
לחייב כלים דמזכור לא הוה שמעינן
והוה מני למיפך מאי לא זה זה
שק צהן רוח חיים אלא דצלחו הכי
משני שפיר: **ב"י בתיב מים נבעו.**
וא"ת כי כתיב נמי נבעו לא מיתקמא
מתניתי' צמיס דמי קתני נבעה
כדדייק לעיל (דף ג.) גבי שן וי"ל
דלא שייך לאקשויי אלא גבי שן דלייתי
נבעה שהשן עצמו נבעה דמבעה
משמע מגלה [דבר אחר שהיה מכוסה]
אצל צמיס שייך שפיר לישנא דמבעה
שהמים רותמים קרויים מבעה:
שלישה עשר אבות בדיקין.
ודיניהם י"ב דשוכר
כשומר שכר הו' או כשומר חנם הו':
שוכר חנם והשואל. שומר חנם
פטור מן הכל חוץ מן
הפשיעה שואל חייב בכל חוץ ממתה
מחמת מלאכה ונושא שכר חייב
צמקא צגניצה ואצידה ופטור
צאונסין לך נקט להו צוה הסדר
ולא כסדר שנתכז צפרשה:

תרי גווני אדם. וא"ת כיון דתני
תרי גווני אדם ליתני נמי ג'
אבות צשור הקרן והשן והרגל וי"ל
דינחא ליה לכלול כולם צשור כמו
תנא דמתני': **ועדים** וזבמין.
פירש ריב"ז דלפילו שילס על פי
העדים וזמנין חייבין דלא שייך צממן
כאשר זמס ולא כאשר עשה דלפטר
צמורה ורי"י מפרש דלא לריך להאי
טעמא דגבי ממן מחייבין להו צק"ו
דגבי ממן עונשין מן הדין והא
דלמרינן צמכות (דף ה:) הרגו אין נהרגים היינו משום דהתם אין
עונשין מן הדין (ה) **בגנב.** פליגי צה צהנזקין (גיטין נ: ושם) חד
אמר מנסך ממש וחד אמר מערב:

ה"ג פני אדם שמירת גופו עליו. והאי דקתני ושמירתן עליך
אשאר: אימא מצעה זה המים. שאם שופך אדם מימיו לרה"ר וצא
אחר ונטפפו עליו חייב השופך: **קדוח אש המסים.** כמו שהאש
שורף דבר הנימס כגון זפת ושעוה וכל מיני רצב: **מים טבעה אש.**
וכמים שמבעבים את האש כשנותנין
מים על האש נעשים כמין אצבעות
הרמימות וסיפא דקרא הכי הוא
להודיע שמך ללריך כן תודיע שמך
ללריך כשתאצדס מן העולם: **מי
כתיב מים נבעו.** לשון רבים דליהוי
משמע דמבעה אמיס קאי שהן
מבעבין את האש: **מצעה אש כתיב.**
דמשמע שהאש מבעבט המיס
דמצעה לשון יחיד ולשון נקבה: **פרושי
קא מפרש.** המבעה זה ההצטר: **דאוס
ציה פרסי.** שן ורגל וקרן לא קמשבי
דצמנין לא קמייירי: **מאי לא זה וזה.**
דקתני מתני' אשור ומבעה לא זה
וזה שיש צהן רוח חיים ואי מצעה
היינו אש מי אית צו רוח חיים:
אבות. קרי להנך דכתיבין צקרא:
שומר חנם. חייב צפשיעה והשואל
חייב אפילו צאונסין ושוכר ונושא
שכר חייבים צגניצה ואצידה וכ"ש
צפשיעה וכולהו כתיבי דמתני צפרק
השואל צצבא מליעא (דף טז:) פרשה
ראשונה נאמרה צשומר חנם שניה
צשומר שכר שלישית צשואל הלכך
אבות נינהו ולקמן (ה.) צעי מאי נינהו
תולדות: **נזק.** החובל צחצירו נזמן
לו מה שהוא שוה עכשוי פחות
מצתמילה: **לער.** אומדין כתיבי אדם
העומד ידו ליקצץ ע"י מרצ רוזה
לימן כדי שיתקצץ לו ע"י סס דלית
ליה לער כולי האי: **ורפוי ושכס
וצושט.** כולהו יליף מקראי צפרק
החובל (לקמן דף פה.) וכיון דכתיבי
אבות נינהו: כל הנך דר' אושעיא
הוא עצמו מויק דהנך ד' שומרים הן
עגמס הזיקו הואיל ולא שמרו כראוי
וצנזקין דלזיק גופו לא קמייירי מתני':
אלא לרב. דאמר מצעה זה אדם
הואיל ומייירי תנא דמתני' ליתני הני:
תנא אדם. מצעה דמתני': **תנא
אדם דלזיק שור.** כלומר נזקי ממן
דהא מצעה דומיא דצור קתני וצור
לא מייירי צנזקי אדם דרחמנא פטריה
לגמרי דתמנא לקמן (דף טז:) שור
ולא אדם חמור ולא כלים ואלא דלזיק
שור היכא כתיב דקרי ליה אצ דכתיב

ומכה נפש צהמה ישלמנה: **צשלמא אדם דלזיק שור כו'. וכיון דלא
דמי חויצניהו להדדי תני להו צתרת': אדם דלזיק אדם.** כגון ה'
דצרים דחובל צחצירו ולקמיה פריך הא ד' שומרינן דר' אושעיא אדם
דלזיק שור הוא: **וקסני.** רבי אושעיא: אבות דמתני' הזיק דצדיס
שמות כג]: **ששלומי ארבעה וחמשה.** צטובח ומוכר: **וגב.** שמשלם ע"פ
עצמו ואינו משלם כפל אלא קרן צלצד וכגון שהודה מעצמו דמודה צקנס פטור כדלמרינן אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים [שם] והיינו קנס
ואמרינן צפ' מרובה (לקמן דף סד:) פרט למרשיע את עצמו: **וגולן.** נמי אצ הוא דכתיב והשיב את הגולה אשר גזל (ויקרא ה): **אונס
ומפסה.** כתיבי חמשים כסף כתיב צאונס (דברים כג) וצמפתה כתיב (שמות כג) כסף ישקל כמורה הצתולות כמורה צתוליס של אונס דהיינו
חמשים כסף: **מוציא שם רע.** כתיב וענשו אותו מזה כסף (דברים כג) **מטמא.** תרומה: **מדמע.** תרומה צחולין: **ומנסך.** יין לע"ז
וצמס' גיטין (דף טז:) מפרש אמאי לא קס ליה צדרצה מיניה. מטמא מדמע ומנסך לא כתיבי צהדיא ואפ"ה הוה אבות צשכלל נזק הן ונזק
ממן כתיב צתורה (ויקרא טז) מכה נפש צהמה ישלמנה. ומנסך את היין ליכא למימר אן שניסכו ציין נסך שורק צו דלא קמחסייה ולא
מידי דהא מוצין ליה צר מדמי יין נסך צבו ומטמא שמייע שרץ צתרותם כהן דלפסקה מיניה: **גב.** המודה מעצמו וגולן דלא
משלמי אלא קרן ליתני: **תנא ליה שומר חנם והשואל.** דהתם נמי שייך גניצה כגון שטען שנגנב הימנו והרי היא צידו ואמרינן
צפרק מרובה (לקמן דף סג:) דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גולן כגולן. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכחת
ציה דלפטור לא צטוען טענת גנב ולא צטוען טענת גולן שהרי הוא חייב צכולו: **דאסא לידיה צהיטירא.** שומר חנם אע"ג דהשתא
טוען טענת גנב שנגנב הימנו מיהו מעיקרא כי אתא לידיה צהיטירא אתא לידיה וגנב וגולן ממנו אתא לידיה צאיסורא:
עדים

א) [כריתות ב:], ט) [שם],
א) [ויקרא כד:], ד) רש"י
וא"כ אכתי לא דייק קרא,
ה) [עין לעיל ב. מוס' ד"ה
ולא זה],
תורה אור השלם
1. פקדון אש הנסים
מים תבעה אש להודיע
שמך ללריך מפניך גוים
דף גו:
הגהות מהר"ב
רנשבורג
א) רש"י ד"ה ומנסך וכו'
שניסכו ציין נסך שורק צו
דלא קמחסייה. ע"י פני
יהשע: